

- 8 Цимбалюк І. О., Павліха Н. В., Корнелюк О. А. Місцеві бюджети як основа фінансової самостійності та конкурентоспроможності територій. *Економіка та суспільство*. 2023. № 55. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/2937/2858/>
- 9 Голинський Ю., Нурієва В. Фінансова спроможність громад під час повномасштабної війни. *Економіка та суспільство*. 2023. № 55. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2865>.

Красилюк Віктор

Здобувач третього рівня вищої освіти
кафедри політології та державного управління.
Донецький національний університет імені Василя Стуса
(керівник проф. Микола Польовий)
ORCID: 0009-0007-8383-7701

МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ВІДНОВЛЕННЯ ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ

Проблематика повоєнного відновлення деокупованих територій набуває особливої актуальності в умовах тривалої агресії рф. Деокупація відкриває новий етап для державної політики, яка має одночасно реагувати на виклики безпеки, забезпечити реінтеграцію населення, гарантувати відновлення прав і свобод громадян та створити передумови для сталого розвитку. Це, безперечно, акцентує увагу на необхідності науково обґрунтованого підходу до вибору інструментів, методів і важелів, що забезпечують ефективне функціонування політичних процесів у межах публічного управління на різних рівнях. У цьому контексті державна регіональна політика щодо деокупованих територій має базуватися на комплексному врахуванні як реального стану цих територій, так і вимог міжнародних стандартів у сфері відновлення та миробудівництва. Аналіз існуючого досвіду управління деокупованими районами, зокрема в Харківській та Херсонській областях, дозволяє виділити окремі моделі та форми організації влади й адміністрування. Це, у свою чергу, створює підґрунтя для розроблення прогнозів щодо вдосконалення, модернізації та масштабування таких моделей у межах повоєнної практики відновлення в Україні [1, с. 433].

Державна регіональна політика на деокупованих територіях повинна базуватись на врахуванні двох взаємосуперечливих напрямів. З одного боку,

управлінський досвід, накопичений у звільнених районах Харківської та Херсонської областей, дає підстави для формування прогнозів щодо оптимальних моделей і механізмів адміністрування в умовах післявоєнного відновлення [2, с. 39]. Водночас, через значну руйнацію соціально-економічної структури громад, рішення про впровадження тих чи інших управлінських рішень мають прийматися не ослабленими місцевими органами самоврядування, а представниками державної влади. З іншого боку, відновлення інститутів місцевого самоврядування на звільнених територіях є критично важливим для утвердження образу України як демократичної держави в очах населення як деокупованих, так і ще тимчасово окупованих регіонів [2, с. 39].

Запропоновані моделі регіональної політики з відновлення на прикладі досвіду звільнених громад Херсонської та Харківської областей: 1) моделі регіональної політики з відновлення системи ОМС (відновлення повноважень органів місцевого самоврядування, обраних до повномасштабного російського вторгнення; розпуск (дострокове припинення повноважень) органів місцевого самоврядування на деокупованих територіях; збереження особливого режиму управління на деокупованих територіях після скасування режиму воєнного стану понад один місяць); 2) розробка моделі зміни адміністративно-територіального устрою на деокупованих територіях [2, с. 39-42]. На нашу думку, запропоновані моделі регіональної політики відновлення на деокупованих територіях, зокрема щодо відновлення діяльності ОМС, мають як позитивні аспекти, так і суттєві ризики. Повернення до влади ОМС, обраних ще до початку повномасштабної війни, може бути виправданим лише за умови, що ці органи зберегли легітимність серед населення та не були залучені до колабораційної діяльності. Однак у багатьох випадках політична й адміністративна ситуація на місцях кардинально змінилася, і повернення старих кадрів без оновлення складу може викликати суспільне напруження та недовіру. Альтернативою є проведення дострокових виборів, проте це можливо лише після стабілізації безпекової ситуації.

Також збереження особливого режиму управління на деокупованих територіях у поствоєнний період не може бути довготривалим рішенням, оскільки може викликати критику як з боку місцевих мешканців, так і міжнародних партнерів, адже такий підхід суперечить принципам Європейської хартії місцевого самоврядування та може бути сприйнятий як ознака авторитаризації влади. Водночас повне й негайне відновлення всіх повноважень місцевого самоврядування без належної координації з

державними структурами ризикує стати фактором дестабілізації.

Окрема увага має бути приділена моделі зміни адміністративно-територіального устрою на деокупованих територіях, оскільки саме від неї значною мірою залежатиме ефективність майбутнього управління, доступність послуг для населення та загальна стабільність регіонального розвитку. У цьому контексті важливо враховувати як поточний стан інфраструктури та людського потенціалу на звільнених територіях, так і потребу в адаптації наявної системи до умов післявоєнної реальності. Існуючі адміністративні межі не завжди відповідають новим викликам, адже частина громад втратила критичну кількість населення, адміністративні центри були зруйновані або виявились неспроможними виконувати свої функції. У зв'язку з цим доцільною видається розробка альтернативної моделі адаптивної регіональної політики, яка базується на принципах гнучкості, поетапності та інституційної відповідальності.

Згідно з запропонованою моделлю, перший етап передбачає запровадження тимчасового централізованого управління тривалістю до шести місяців після завершення деокупації конкретної території. На цьому етапі функції управління покладаються на військові адміністрації, які діють у тісній взаємодії з тимчасово призначеними цивільними комісіями. До складу таких комісій мають входити представники місцевих громад, незалежні експерти з питань децентралізації, антикорупційної політики та правозахисники. Це дозволить забезпечити як фахову експертизу рішень, так і представництво інтересів населення. Основним завданням цього етапу є стабілізація базових адміністративних функцій, забезпечення безпеки, відновлення комунікацій та інфраструктури, формування актуальної соціальної бази для прийняття подальших політичних рішень.

На другому етапі – після стабілізації безпекової ситуації та попередньої оцінки готовності територій – здійснюється перехід до поетапної децентралізації. Зокрема, передбачається організація прозорих місцевих виборів під наглядом державних структур і міжнародних спостерігачів, що дозволить забезпечити легітимність оновлених органів місцевого самоврядування. У паралельному режимі має здійснюватися глибока оцінка доцільності змін адміністративно-територіального устрою з урахуванням демографічних змін, доступу до послуг, логістики, безпекової ситуації та економічної спроможності нових одиниць. Надзвичайно важливо, щоби такі рішення приймалися не лише адміністративним шляхом, а й шляхом широкого громадського обговорення із залученням громадянського

суспільства, органів місцевої влади, науковців і представників міжнародних інституцій. Результати таких дискусій можуть стати основою для ухвалення обґрунтованих і соціально легітимних рішень щодо корекції адміністративних меж, реорганізації громад або створення нових територіальних одиниць. Таким чином, запропонована модель створює баланс між необхідністю жорсткого державного контролю в умовах поствоєнної невизначеності та дотриманням демократичних процедур, поступово готуючи основу для повноцінного відновлення ОМС на деокупованих територіях.

Отже, ефективне моделювання державної регіональної політики для деокупованих територій створює передумови для формування адаптивних і легітимних інструментів відновлення та демократичного врядування. Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка моделей відновлення та інтеграції місцевого самоврядування з урахуванням безпекових викликів, участі громад та стандартів європейського врядування.

Список використаних джерел

1. Половцев О. В. Організація повоєнного відновлення України: оцінка моделей державної політики щодо деокупованих територій. *Вісник ХНТУ*. 2024. № 4. С. 432-436. URL: <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2024.4.58> (дата звернення: 21.03.2025).

2. Управління деокупованими територіями Харківської та Херсонської областей: досвід першого року: ана-літ. доп. / Нац. ін-т стратег. дослідж. ; ред. В. Г. Потапенко. Київ : НІСД, 2023. 48 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-12/ad_deokupov_teritor_06122023.pdf (дата звернення: 20.03.2025).

Горло Наталя

Доктор політичних наук, професор
кафедри політології факультету соціології та управління.
Запорізький національний університет
ORCID: 0000-0003-0872-9333

РОЛЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ У РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО «ЗЕЛЕНОГО КУРСУ»

Євроінтеграційний вектор розвитку зумовлює долучення України до європейських ініціатив та проєктів. Важливим суб'єктом впровадження